

TÜRKÇE ÖZET :

ATATÜRK'ÜN KÜLTÜR REFORMLARI

NAMIK AYVALIOĞLU

20. yüzyıl başlarında Türkiye'nin geleneksel Osmanlı devlet idaresinden lâik Türkiye devlet idare sistemine geçişi sosyal psikolojiye kültür değişimleri bakımından çok değerli bir kaynak oluşturur. Bu yazı, da Atatürk'ün kültür reformlarını, Türk toplumunda öteden beri eksikliği hissedilen ilmi ve teknolojik gelişmeyi uyaran bir sosyal çerçeve olarak görmüştür. Sırasıyla o sosyal çerçevenin fert seviyesindeki etkileri tartışılmıştır. Bu tartışmada, fert-toplum ilişkisi interaktif bir perspektiften incelenmiştir.

Atatürk'ün batılılaşma yolundaki kültür reformlarına zemin hazırlayan fikirler kısmen de olsa sosyolog Ziya Gökalp'in çalışmalarında formülize edilmiştir. Ziya Gökalp, Türk toplumunda batılılaşmayı formüle etmek için kültür ve medeniyet kavramlarını işlemiştir. Ona göre kültür; duygular, değerlendirmeler idealler gibi subjektif elementleri içine alır.

Medeniyet ise ilim, bilgi, entelektüel, objektif, pratik gibi daha ziyade materyalistik karaktere sahiptir. Gökalp'e göre batılılaşma yolunda medeniyet tamamıyla kabul edilmelidir. Buna karşın kültüre dokunulmaması gerekir. Kültür millîdir ve zaman içinde medeniyet ve kültür bir sentez içine girecektir.

Türkiye, Atatürk'ün liderliğinde Milli Mücadele'den başarılı çıkması sonucu batılılaşma prosesi içine girmiştir. Buna göre, Cumhuriyet kurulmuş ve batıda olduğu üzere «hakimiyetin millete ait olduğu» prensibin esas alınmıştır.

Sekularizm Atatürk'ün reformlarında merkezî bir noktayı oluşturur. Çok tabii olarak Atatürk sekularizm gerçekleşmeden batılılaşmanın mümkün olamayacağını, kendinden önceki fikir adamları (Gökâlp) gibi görmüştür. Sekularizasyonun ilk adımı, sultanlığın, halifelüğün ilgası ve halkın hakimiyetine dayanan cumhuriyet idaresinin kurulması ile olmuştur.

Bu düzenlemeyi, halkı temsil eden milletvekillerinin bulunduğu millet meclisinin kuruluşu takip etmiştir.

Sektüler devlet felsefesine uygun reformların kararları ve Cumhuriyet Anayasa'sı burada yapılmıştır.

Halife ve Sultanlığın kaldırılmasını kanun ve mahkemelerin sekularizasyonu takip etmiştir. İsviçre medenî kanunu, İtalyan ceza kanunu ve Alman ticaret kanunları benimsenmiş ve mahkeme karar ve uygulamalarının bağh olduğu Adalet Bakanlığı kurulmuştur. Türk ailesi, karı, koca ilişkileri yeni kanuna göre tarif edilmiş ve kadının statüsü değişmiştir.

Köklü değişikliğe uğrayan kurumlardan biri de eğitim olmuştur. Seküler devlet anlayışına uygun olmayan eğitim müesseseleri kapatılmış, yerine seküler anlayıştaki eğitim kurumları kurulmuştur.

Diğer köklü reformlarda alfabenin değişmesi, Latin alfabesinin kabulü ve kıyafet reformudur.

Dinî reform felsefesi ise fertlere, serbestçe kendi dinî inançlarını ifade edebilecekleri bir ortam hazırlamayı amaçlamıştır. Buna uygun olarak Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.

Bütün bu reformlar batılılaşma için bir sosyal çerçeve oluşturmayı amaçlamıştır. Sosyal çerçeve herşeyden önce Türk insanının tutum, düşünce ve davranışlarında seküler felsefeye uygun köklü değişmeler meydana getirmeyi amaçlamıştır. Reformların şekli, Türk ferdinin kültürel özelliklerinde hesaba katıldığı gösterir. Bu durum yukarıda belirttiğimiz fert - toplum ilişkisindeki interaktif perspektife uygun düşmektedir.